

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 6. februarja 1867. ~

Častiti volilci kranjski!

Ko je 11. dne u. m. podpisani odbor stopil s svojim razglasom prvokrat pred Vas, Vam razložil veliko važnost sedanjih volitev za deželni zbor in Vam nasvetoval možé, ktere naj volite, navdajala ga je nada, da bote zaupljivo sprejeli njegov glas ter se ravnali po nasvetu njegovem.

Veliko smo upali, ali še več smo doségli: izid volitev Vaših po kmetih, trgih in mestih tako je sijajen, da nobena dežela velikega našega cesarstva se ne more ponašati s takim izidom. V lepi slogi, ki jo občuduje tudi inostranski svét, stopili ste, častiti volilci! v veliki množini po nasvetu našem pred volilne komisije in volili tako, da skor povsod so s ponosno večino izvoljeni možje našega priporočila.

Tako slavna zmaga, ktere nismo doségli z nikakoršnim nepoštenim sredstvom, očiten je dokaz, da se zaveda naš narod svojih pravic in svojih dolžnosti, — da se mu nikakor ne more očitati nezrelost politična ali da ni godán za ustavno življenje, — in da záupa nam, ki smo se zbrali v „národni volilni odbor“ in volilcem vodila na roke dali, po kterih naj se izbirajo poslanci.

S tem, da je velika večina volilcev pri volitvah stala kakor en mož za nasvete naše, ste, predragi volilci! „národnemu volilnemu odboru“ dali dragoceno zaupnico, iz ktere se pač lahko tudi to bere, da v prejšnjem deželnem zboru je narod naš stal za manjšino zborovo, a ne za večino.

Gledé na vse to, šteje národni volilni odbor v sveto si dolžnost, da zdaj, ko je veliko delo s pomočjo Božjo srečno dokončano, se Vam, častiti volilci! presréčno zahvaljuje za zaupanje, ki ste ga mu tako sijajno skazali pred vsem svetom, in tako pripomogli, da so se povsod izvršile volitve tako, da prihodnji naš deželni zbor bode to, kar ima biti, národen zbor, v svesti si velikih svojih domovinskih dolžnosti na vsako stran, o skupnih zadevah cesarstva pa veren zastopnik edine, nerazrušljive Avstrije, in pravičen vsacemu družemu narodu.

V goreči želji, da bi kmalu nastopili bolji časi mili naši domovini in da mirna sprava vseh narodov avstrijskih utrdi pravo ustavno življenje v Avstrii, jemljemo za zdaj slovó od Vas, predragi volilci, s presréčno prošnjo, da se, ako treba, zopet drugikrat smemo obrniti da Vas kakor svoji k svojim. Bog Vas živi!

Narodni volilni odbor v Ljubljani 4. svečana 1867.

Dr. Jan. Bleiweis, deželni odbornik. **Jan. baron Schloissnigg**, c. k. tajni svetovalec. **Anton baron Zois**, grajšak. **Dr. Lovro Toman**. **Luka Svetec**. **Jan. Horak**, podpredsednik kupčijske zbornice. **Jožef Debevec**, mestni odbornik.

Anton Kos, stolni prošt. **Dr. Jan. Pogačar**, stolni dekan. **Jan. Novak**, korar. **Jožef Pavšler**, korar. **Jan. Poklukar**, korar in mestni odbornik. **Jožef Zupan**, korar in mestni fajmošter. **J. Volc**, korar. **Dr. Andr. Čebašek**, konsist. svetovalec. **Dr. Leo Vončina**, konsist. svetovalec.

Dr. E. H. Costa, mestni župan. **Dr. Jožef Orel**, podžupan. **Pavel Auer**, mestni odbornik. **Jožef Blaznik**, mestni odbornik. **Anton Frölich**, mestni odbornik. **Mihael Pakič**, mestni odbornik. **Jožef Pleiweis**, mestni odbornik. **France Rösman**, mestni odbornik. **Jožef Šventner**, mestni odbornik. **France Souvan**, mestni odbornik. **Dr. Jernej Zupanec**, mestni odbornik. **Dr. Alojzi Valenta**, mestni odbornik. **Blaž Verhovec**, mestni odbornik.

Fidel Terpinec, predsednik kmetijske družbe. **V. C. Zupan**, predsednik kupčijske zbornice. **Jan. Jamšek**, kupčijske zbornice odbornik. **Jan. Več**, kupčijske zbornice odbornik. **Matevž Schreiner**, kupčijske zbornice odbornik. **Pavel Skale**, kupčijske zbornice odbornik. **France Mali**, kupčijske zbornice odbornik. **Jožef Strzelba**, kupčijske zbornice odbornik. **Gustav Tönnies**, kupčijske zbornice odbornik. **Jan. Fabian**, kupčijske zbornice odbornik.

21., 26. in 30. januar.

Spisal dr. Valentin Zarnik.

Vremena bedo Kranjcem se zjasnile,
Jim lepše zvezde ko sedaj sijale.

Prešern.

Ti trije dnevi leta 1867. bodo na veke najvažnejši dnevi v povestnici našega naroda ostali, neizbrisljivi v spominu vsakega, ki ima le trohico srca in sočutja za naše čez tisoč let pod silno germanizacijo zdihajoče slovansko pleme. Pokazal si nam, mili narod, da tudi tavžent let ni zadosti, vničiti tako žilav, korenjašk in

od narave tako obdarovan narod, kakor si ti slovenski! Te 3 dni smo bili bitke na političnem polji, — bitke za svoj obstanek, napredek in občo boljo prihodnost, — bitke, ki imajo v razmerji ravno to važnost za naše okolnosti, kakor boji na Českem meseca junija in julija za prusko državo. Zdaj še le moremo prosto dihati, zdaj še le smemo reči, da je slovenski narod v resnici na svetu, da živi, da se zrelo političsko giblje in da nismo samo narodopisen pojem „ein ethnografischer Begriff“, kakor so nas vedno mislili Nemci, in kar so tudi že — odkritosréno govoreč — žalibog! naši jugoslovanski bratje, Čehi in drugi Slovani o nas

+ 41 W.

mislili: da smo namreč skorej gotovo za večne čase brez vsakega rešenja germanizatorskemu aligatorju v žrelo padli.

Prve so vas, dragi Štajarci, poslali v ogenj; sovražnik je na vseh gorah, na vseh bregovih, na vsakem holmcu, v vsakej kazini in skoraj v vsakej krčmi in v vseh svojih dolgih in kratkih dunajskih in graških časopisih napeljal raznotere baterije, največ pa surovega topništva; al maširali ste skoz te ozke in silovito nevarne soteske brez pušek iglenarek mirno in resno, kakor gosta falanga, kateri nobenega člana ne manjka, sè svestjo, da, ako zdaj svoje zavesti slovenske ne pokažemo, nam družega ne ostane kot živim se v odprti germanski grob vleči in brez pogreba, brez bilj in brez črne maše za večne čase kot narod umreti. Ta zavest vas je vodila dopoldne 21. januarja, ta zavest je prouzročila, da se vidi sovražnik, ko se opoldne volilne megle razkadé, na vseh osmih krajih od konca plah, osupnjen, na zadnje pa v občenem strašnem begu zapustivši za sabo vse proklamacije, Tapeinerja, vabila „Tagespošte“, Lohningerja, Hiegesbergerja, „Telegrafa“ in vse drugo olikano in neolikano orožje. Razlegal se je glas te sijajne zmage iz Maribora do Gradca, iz Gradca do Dunaja, Krakove, Lvova in Prage, in noter do Berlina, kjer je precej „Berliner National-Zeitung“, glavni organ pruskih liberalcev, se oglasila tako-le: „Ti strašni bahači pod imenom „štajarskih avtonomistov“, ki so se vedno ponašali kot vladarji javnega mnenja od polovice Avstrije, so bili na svojej domači zemlji pri volitvah strašno potolčeni (haben eine schreckliche Niederlage erlitten); tudi zdaj še le izvemo, da ta siloviti Nemec Moric Kaisersfeld ni nič družega kot slovenski renegat Juda Tadej Blagatinšek iz Ptuja. V obče se nam dozdeva, da to strašno repenčenje nemštva v Avstrii ni družega kot prazna sleparija (eitler Firlefanz und Humbug).“ — Tako „National-Zeitung.“ — Vi vsi volilci iz vseh osmih štajarskih volilnih okrožij ste se krasno, prekrasno držali; al če se kateremu okraju mora lavorov venec prednosti podati, podati se mora volilcem iz mariborskega okraja. Na najnevarnejem mestu, na skrajni meji slovenstva ste sovražnika prav za prav v njegovem taboru poiskali in ga v srce zadeli; zato pa tudi tako tugovanje in žalovanje po celem „verfassungsschreienden“ Izraelu; baron Carneri zdihuje kakor Jeremija na razvalinah jeruzalemskih in joče v „Tagespošti“, da bi si glavo s pepelom potresli, se ob bregovih Drave vsedli in grenke solze pretakali. Kakor je bil maršal Ney med vsemi Napoleonovimi maršali „le plus brave de tous les braves“, ravno tako ste bili vsi volilci mariborskega okraja najhrabrejši med vsemi hrabrimi. Večna slava vam!

To so bili samo predhodnji boji, ki so kazali, kako misli odslej za naprej slovenski narod ravnati; al glavna bitka za slovenstvo se je imela biti 26. in 30. na Kranjskem, v srcu Slovenije. To so tudi čutili sovražniki, in visoka centralistiška komanda iz glavnega kvartirja na Dunaji je osnovala za tega del samostoječi generalni štab v Ljubljani pod imenom „centralni volilni odbor“, ki je imel voditi operacije 26. in 30. Reklo se jim je: pazite, da ne ostanete generali brez armade! Ves ta štab je čutil, da po starih vojskinih pravilih mora proklamacijo izdati — pa kakošno? Mislili so si: tako kot na Dunaji, v Gradcu itd. stokati, zdihovati in ihtiti se, da smo mi Kranjci „starodavno nemško pleme“ tako neusmiljeno iz tisočletne zveze svojih bratov pahnjeni, odkar je Bismark Frankobrod v svojo široko in dolgo mavho zbasal, in da nam zavoljo tega tem več srce bije za naše premile nam frankobrodske brate itd., al kaj tacega v proklamaciji napisati, bi bilo vendar predebelo; to bi bil brgon, na kterege bi se še čuk ne

vjel. Nastavili bomo raji limanice lepe, fletne, prijazne, nedolžne na videz; rekli bomo: Bog obvari, da bi vas mi mislili kadaj ponemčiti; kaj tacega nam še v najhujih sanjah ni nikoli na misel prišlo; nemški jezik špogamo le zavoljo tega, ker je strašno važen za kupčijo, obrtnijo in za vsake baže — ijo; češ, to bode „praktičen“ Kranjec brž razumel.

Pa kaj se če. Naš narod je še bolj zvit kot nemški Mihel; precej je, sarkastično se smehljaje, videl, kam vse to meri. Mislil si je: to mi brez vas dobro vemo, da tistim od nas, ki nemškega ne znamo, ne morete ust zasmoliti; kar se pa pravic obeh jezikov tiče, ste jo pa vi po svoji proklamaciji, če jo bolj pri luči pogledamo, tako-le skuhali po formularu g. Šavaschnigg-ovem govoreč: Bog obvari, da bi mislili vaš jezik naravnost skoz duri pahniti (stari tehniški šolski izraz bi rekel: „auštosati“); nemščina bo, kakor dozdej med vsemi učenci nadziratelj (ali kakor se v ljubljanski musterhauptšoli pravi „obermusteršilar“), slovenščina bo pa kot prejšnjih 1000 let pri peči v kotičku „am Katzentischel“ sedela. Te limanice, ker so bile premalo skrite, je narod naš brž prvi trenutek opazil.

Prišli so možje 26. januarja iz vseh krajev, tudi po 10 ur dalje, na bojno polje in bili so bitko, ktera je bila naši nemškutarii Canae, Waterloo ali pa Kraljični Gradec; bila je in bo, nadamo se, odločna za večne čase. Se ve, so se tolažili, to so „ultramontanci“, to je fanatična duhovščina napravila; narod o tem nič ne vé; bote že videli, kaj bodo mesta na ta odgovorila, tam inteligencija stanuje, tam se bode inteligentno meščanstvo izjavilo! „Verfassungsschreierji“, kakor se že teta „Triesterca“ sama iz njih norca dela, natolcujejo našo duhovščino ravno tako, kakor da bi bil to kak ptuj egiptovsk ali pa kamčadalsk element v naši domači deželi, kakor da bi ne mogel korar, fajmošter ali pa kaplan ravno tako zvest sin svoji domovini biti in tolike inteligencije imeti kot kak financijalist, poštar, žitar, jesihar itd. Jaz pa rečem: blagor narodu, kjer duhovščina tako nerazrušljivo s svojim narodom stoji kakor egiptovske piramide, kjer se vedno tako apostelski za najsvetejše pravice svojega naroda poteguje, kakor pri nas. Naj se zgodi z našim narodom, kar si bodi; ali to vaše držanje, čestiti duhovniki, posebno vi kaplanje na deželi, na veke ostane z zlatolesketočimi črkami v našo povestnico vsekano.

Prišel je 30. januar, odločni dan za „intelligentno“ meščanstvo; al tudi to je na neko staro tehtno vižo „verfassungsschreierjem“ na uho zatrobilo; bežali so na vse strani k „Triesterici“, k „Telegrafu“, k „Neue freie Presse“ itd. in počeli so od same jeze in razlitiga žolča naše intelligentno meščanstvo zmirjati, kakor v najprostejih beznicah, da so klerikalci, reakcionarci, neumneži, ignorantje, nezreli politikarji itd., magari ko bi bila ž njimi Kopitar in Vega glasovala; njihovi so pa inteligencija, učenost, „Bürgertüchtigkeit“, konstitucionalnost, liberalstvo, ko tudi bi bili sami Rompompomi ali pa Mokarjevi kajfeži!

Al vzrok naše neizmerne zmage je prav priprost ta-le: Narod naš zná že večidel brati, in tako je po slovenskih časopisih izvedel, kaj da je, kdo da je, kakošne so njegove pravice in dolžnosti. K temu se je pa pridružilo nepopisljivo rodoljubje skoraj brez izgleda med Slovani v Avstrii. Naj navedem med stotino družih samo to dogodbo, ki sem jo iz privatnega pisma izvedel: V Idrii, kjer je bil najhujši boj, ste dve ženi glas imeli; al bili ste slučajno takrat bolni, — kaj storite? — vrli mamki se daste k volitvi peljati, da volite viteškega našega Antona Gariboldi-a. Vprašam ves svet: ali je mogoče, da narod s takim čudovitim rodoljubjem še kterikrat zgine? Odslej smemo s ponosom slo-

vensko ime nositi; akoravno nas ni veliko milijonov, vendar nismo zadnji v slovanskem kolu.

Vzel sem v roke stare, stare, že od črvov načete knjige in rokopise, dokumente; pregledoval sem po-vestnico od cesarja Dioklecijana do turških vojsk; vtopil sem se v Braminske spise in spominke meksi-kanskih Aztekov; al tacega slučaja in primerljeja nisem nikjer našel, da bi bil kje kak volilen odbor 25 poslancev nasvetoval pa se z vsemi nasveti tako neu-mrjoče blamiral. Ta prikazen je tedaj res zgodovinska.

Ni se te 3 dni bitka bila za to, ali bomo febru-aristi, dvalisti, liberalci, Belkredjanci, reakcionari itd., ampak bila se je bitka: ali bo naš narod more-biti v nekoliko letih veliko-nemški, ali pa slovansko-avstrijski. To je pravi pomen te bitke.

Vi možje pa, katerim je narod s tolikim žrtovanjem svoje zaupanje pokazal, bodite njegovi pravi poslanci, pravi namestniki povsod in v vseh zadevah!

Še enkrat pa rečem: Živio slovenski narod, živio na veke, večna slava pa njegovim volilcem!

Gospodarske stvari.

Kaj je treba,

da kmetovanje ne gré rakove poti, temveč da napreduje?

Leto 1848., ko se je marsikaj prekucnilo na svetu, je sicer kmeta rešilo desetine in tlake, ki ste ga sto-letja zeló težili. Al treba mu je bilo plačati odškod-nino; davki so prihajali od leta do leta veči in so zdaj toliki, da jih ubogi kmet komaj zmore; dnina za de-lavce je tudi poskočila, žitna cena pa bolj pada kot kviško gré.

Kako si more kmet pomagati v tacih okolščinah? Drugače ne, kakor da začne kmetovati umno in skrbno, to je, da poišče vse poti, po katerih more poljedelstvo svoje potisniti naprej.

Naj mu pokažemo glavne take poti:

Eno je to, da dovelj globoko orje svoje njive in jih skrbno obdeluje. Naši kmetje se drže staro-davne navade, da tudi tam, kjer je mogoče, komaj glo-bokeje orjejo kakor 2 ali 3 palce (cole), — da jim premalo brana šviga po njivi, valjarja pa celó ne rabijo, če tudi je neobhodno potreben za težko in lahko zemljo. In kako slaba so naša navadna drevesa (plugi), namesti da bi si omislili na priliko izvrstnega Cugma-jerevega, ki se dobí za kakih 20—24 gold. Tudi dobra veterница, ki čisti žito, je sila potrebna, ne samo za to, da se odpravi plevel in druga šara, ampak da se odstrani lahko na pol zrelo seme.

Drugo nič manj kakor globoko oranje je potrebno to, da se dobro pogojena njiva pri taki moči ohrani, da more kaj roditi. Čem več kmetovavec po žitu in družih sadežih, ki jih na prodaj nese, izmolze zemljo, tem bolj mora skrbeti, da izstradano zemljo zopet nasiti z gnojem. Kmetovavec mora tedaj svojo po-sebno skrb obračati na to, da si dosti gnoja napravi, a tudi močnega. Zato more skrbeti, da se iz gnoja na gnojišču ne izpuhtijo najtečnejši deli, ampak da jih v gnoji zadržuje s tem, da gnojni kup potresa z mavcem (gipsom), in da z neprecenljivo gnojnico večkrat pomoči gnojišče.

Tretje je to, ako potrebuje več gnoja, da skrbi za to, da prideluje več živinske klaje, s katero si redi potrebno živino (blago), ktera mu gnoj dela. Umen gospodar more tedaj svoje posestvo tako vrediti, da v pravi primeri z žitom in družimi kupčijskimi sadeži prideluje tudi živinske klaje, kajti klaja je pod-pora gospodarstvu, da more napredovati.

Četrto je to, da si gospodar iz glave izbije na-pačno misel, da s tem zboljša rodovitnost svoje zemlje, ako le veliko repov v hlevu ima, — to je napačna misel! Le dobro rejena živina dá ti tečen gnoj; ako ti živina strada, tudi to ni veliko vredno, kar od nje pride. Slokava živina — reven gnoj! Posebno je pri izreji mlade živine na to gledati, da se že v prvih letih dobro redí, sicer ostane vse žive dni slabotna živina.

Ako ima gospodar veliko gnoja, je péto to, da zraven žita — kot poglavitnega sadú — tudi prideluje, ako je krajza to, kupčijskih rastlin, kakor oger-šice, lanú, hmelja itd.

Naposled skrbni gospodar ne bode zanemaril toliko koristne sadjereje in murvoreje; po uni pridelal si sadja, ki je gotov kapital, naj si ga obrne kakor koli, — po tej pa svile (žide), ki še ni nikoli brez kupca ostala. „Na vsak prazen prostor posadi drevó; boš videl, da nêslo ti bo!“ To ni prazna beseda; prašaj le pridne sadjerejce.

Ozir po svetu.

Turki.

Spisal M.

(Dalje.)

Tako je Togrulbeg postavil državi trden temelj in njegov stričnik in naslednik Alp-arslan, to je, močen lev, ga je posnemal. Za Togrulbega je bil ta skoz 10 let deželni poglavar v okrajini korazanski in potem kralj selčuski. Prva leta je skušal utrditi svoje kraljestvo, potem se je pa kakor njegov stric začel bojevati. Tri leta se vojskuje neprenehoma z bi-zantinskim cesarjem Romanom Diogenom; al sreča ga zapusti hipoma. Roman ga zmaga l. 1071. z deset tisoč pešci in nekoliko konjiki, ga vrže čez Evfrat, se polasti trdnjave Malaskurd in ga prisili, da sklene mir ž njim. A to je bilo Arslanu preveč. Naglo zbere vojsko, udari na sovražnika, zmaga in vjame cesarja v krvavi bitvi. Ravnal je s svojim jetnikom, kakor se spodobi cesarju; al vendar ga ne izpusti, dokler mu ne obljubi dati en milijon zlatov odkupa, vsako leto 160.000 zlatov davka in izpustiti vse jetnike. Pa tadanje spre-membe na bizantinskem dvoru so branile cesarju spol-niti svojo obljubo. Še na poti ga vjame armenski kralj, ki ga oslepí in v neki samostan pošlje, kjer je kmalu umrl.

Ko Alp-arslan to zvé, gré s svojo vojsko v malo Azijo, in med tem, ko on tukaj zmaguje, mu sin Malekšah podvrže Georgijo. Zdaj ko je bil svojo državo na zahodu utrdil, se obrne proti vzhodu, da bi si pridobil deželo svojih prededov Turkistan. Z dvesto tisoč možmi gré čez reko Oks, vzame trdnjavo Berzem in že je skoraj končal vojsko, ko ga razdivjani kovarezniški poveljnik Jusuf Kotval z bodalom smrtno rani. Umrl je leta 1072. v najlepših letih. Vladal je le 9 let in 6 mesecev; al vendar si je pridobil v tem tako kratkem času veliko slavo. Bil je pravičen in blag vladar, ki ga je vse ljubilo in spoštovalo.

Za njim pride na prestol njegov sin Malek-šah, ki si ga je bil oče že prvo leto svoje vlade za naslednika izvolil. Pa to se ni zgodilo mirno. Bojevati se je moral za prestol s svojim ujcem, ktere ga je zmagal, vjel in s strupom usmrtiti dal. Vladal je potem neodvisno. Ko umrje leta 1075. v Bagdadu kalif, izvoli Malek-šah družega na njegovo mesto in potem pošlje svoje voj-skovodje v Egipt do Kaire in v Sirijo do Antiohije. Ti mu podvržejo Damask in nekaj emirov, ki so bili do tistikrat še nekoliko samostojni. Srečno se je boje-val tudi proti svojemu bratu, ki se je hotel polastiti